

ВІДГУК

офіційного опонента на дисертаційну роботу
Макарчука Івана Віталійовича
на тему: «Управління ризиками ІТ-проектів на підприємстві»,
представлену на здобуття ступеня доктора філософії
в галузі знань 07 «Управління та адміністрування»
за спеціальністю 073 «Менеджмент»

Вивчення тексту дисертації здобувача та опублікованих наукових праць дає підстави для представлення розгорнутої характеристики основних результатів дослідження та визначення його відповідності критеріям, які викладені у «Порядку присудження ступеня доктора філософії та скасування рішення разової спеціалізованої вченої ради закладу вищої освіти, наукової установи про присудження ступеня доктора філософії» від 12 січня 2022 р. № 44.

Актуальність теми дисертації

Розвиток індустрії 4.0 призвів до зміни технологій виробництва та моделей бізнесу, створюючи як неймовірні можливості, так і проблеми розвитку підприємств. Цифрові технології стрімко проникають у всі сфери економічної діяльності. Компанії, що впроваджують ІТ-технології, отримують можливості швидкої комунікації зі споживачами, пришвидшення термінів їх обслуговування, удосконалення технологічних процесів виробництва, зміни якості товарів та послуг, зменшення витрат на виробництво та реалізацію, зростання ефективності діяльності підприємства. З іншого боку, впровадження ІТ проектів у діяльність підприємств пов'язане з додатковими фінансовими витратами, кадровими змінами персоналу, ризиками етапів життєвого циклу ІТ продукту, що призводить до втрати очікуваних переваг та непередбачуваних змін термінів та вартості ІТ-проекту. Наявність ризиків впровадження ІТ проектів обумовлює необхідність формування концептуальних, методологічних та методичних підходів до формування системи управління ними.

Представлена дисертаційна робота містить сукупність теоретичних положень, етапів, інструментів, методичних положень, які можуть суттєво вплинути на розв'язання проблеми формування ефективної системи управління ризиками ІТ-проектів, що і обумовлює актуальність теми роботи.

Оцінювання обґрунтованості наукових результатів дисертації, їх достовірності та новизни

Структура і зміст дисертаційної роботи Макарчука І.В. відповідає поставленій автором меті та завданням, коректно обрані об'єкт і предмет

дослідження, робота має власну логіку та послідовність викладення основних положень.

Обґрунтованість та достовірність результатів дисертації забезпечена використанням класичних теоретичних, методологічних та методичних підходів до управління ризиками ІТ-проектів, до встановлення ризик-апетиту при реалізації ІТ-проекту та до планів та програм ризик-орієнтованого управління.

Викладені у дисертації наукові положення, висновки і рекомендації обґрунтовано із застосуванням загальнонаукових та спеціальних методів дослідження: класифікації, логічного узагальнення та наукової абстракції, аналізу, синтезу та аналогії, експертних оцінок, економічного, статистичного, матричного, кореляційно-регресійного, порівняльного і графічного аналізу, економіко-математичного тощо. На основі методів семантичного аналізу, класифікації, логічного узагальнення та наукової абстракції дисертант провів уточнення категоріально-понятійного апарату, систематизацію підходів до управління ризиками ІТ-проектів підприємств.

Глибокий аналіз теоретичних положень та методичних підходів до аналізу ризиків ІТ-проектів дозволив автору удосконалити та розвинути окремі їх положення та досягти наукових результатів, основними із яких є:

- удосконалено підхід до формалізації ризик-орієнтованого управління підприємства та ідентифікації типу ризик-орієнтованого управління в проекті;

- удосконалено методичний підхід до комбінованого використання критеріїв Байеса та мінімального значення дисперсії в процесі типізації ризик-апетитів підприємств;

- удосконалено інтегровану систему управління ризиками ІТ-проекту з урахуванням ризик-апетиту;

- удосконалено науково-методичні засади процесного підходу до формування програми управління ризиками проекту;

- розвинуто сутність понять «ризик проекту», «ризик ІТ-проекту», «ємність ризику», «ризик-апетит», «толерантність до ризику», «ризик-орієнтоване управління проекту»;

- розвинуто класифікацію ризиків ІТ-проекту;

- розвинуто методичні підходи до побудови процесної карти управління ризиками ІТ-проектів.

На основі аналізу дисертаційної роботи Макарчука І.В. можна зробити висновок про те, що основні положення, висновки та рекомендації дослідження є в достатній мірі аргументованими та достовірними з огляду на те, що вони ґрунтуються на результатах існуючих наукових досліджень, узагальненні та інтегрального використання методик оцінювання та управління ризиками ІТ-проектів підприємств.

Оцінювання змісту дисертації її завершеність та дотримання принципів академічної доброчесності

За своїм змістом дисертаційна робота здобувача Макарчука І.В. повністю відповідає Стандарту вищої освіти за спеціальністю 073

«Менеджмент» та напрямом досліджень відповідно до освітньої програми «Менеджмент».

Дисертаційна робота є завершеною науковою працею та свідчить про наявність особистого внеску здобувача у науковий напрям «Менеджмент».

Розглянувши звіт подібності за результатами перевірки дисертаційної роботи на текстові збіги, можна зробити висновок, що дисертаційна робота Макарчука І.В. є результатом самостійних досліджень здобувача та не містить елементів фальсифікації, компіляції, фабрикації, плагіату та запозичень. Використані ідеї, результати та тексти інших авторів мають відповідні посилання на джерело.

За результатами аналізу дисертаційної роботи та публікацій автора порушення принципів академічної доброчесності не виявлено.

Мова та стиль викладання результатів

Дисертаційна робота написана українською мовою.

Мета роботи відповідає її назві та конкретизована в поставлених завданнях, вирішення яких і забезпечило автору отримання наукових результатів. Наукова єдність структурних частин дисертації, змістовна послідовність у розкритті теоретичних, аналітичних та методичних положень дисертації та використання загальноприйнятої у даному напрямку дослідження термінології забезпечили доступність сприйняття тексту дисертації.

Дисертація складається зі вступу, 3 розділів, висновків, списку літератури та додатків. Загальний обсяг дисертації 254 сторінки.

У вступі дисертаційної роботи визначено актуальність обраної теми, визначено зв'язок дослідницької роботи з науковими темами, сформовано мету, завдання дослідження, об'єкт, предмет, методи дослідження, визначено елементи новизни та розкрито теоретичне та практичне значення отриманих результатів, вказано особистий внесок автора, підкреслено результати апробації результатів роботи, зазначено наукові публікації, структуру та обсяг дисертації.

У першому розділі дисертаційної роботи узагальнено існуючі теоретичні підходи до сутності ризику у проекті з розробки ПЗ та набуло подальшого розвитку поняття «ризик IT-проекту», розвинуто класифікаційні ознаки та проведено групування ризиків у IT-проектах, узагальнено методи ідентифікації ризиків, які використовуються в управлінні проектами. Досліджено моделі життєвого циклу проекту, особливості управління ризиками на різних стадіях життєвого циклу IT-проекту, виділено переваги та недоліки процесу управління проектними ризиками для кожної із розглянутої моделі. Проведено систематизацію елементів забезпечення якості управління ризиками IT-проектів, згідно ISO 31000:2018, стандарту FERMA, COSO ERM.

У другому розділі дисертаційної роботи досліджено сучасні тенденції та стан розвитку сфери інформаційних технологій в Україні, які обґрунтовані

сукупністю статичних та динамічних економічних показників української ІТ-індустрії. Запропоновано поняття «ризик орієнтованого управління ІТ-проектом», досліджено групи факторів такого управління, узагальнено атрибути та проведено ідентифікацію ризик орієнтованого управління ІТ-проекту, проведено типізацію проектів на основі застосування ризик орієнтованого управління, ризик-поведінки, культурної теорії ризику, «методики і контролю» і «рівня залучення персоналу». Узагальнено поняття ризик-апетиту, проведено аналіз існуючих методів оцінювання бізнес-апетитів у різних сферах економічної діяльності.

У третьому розділі дисертаційної роботи визначено основні етапи процесу управління ризиками проекту, сформовано матрицю ризиків досліджуваного ІТ-проекту, побудовано діаграму Парето для пріоритетного числа ризиків ІТ-проекту, побудовано функцію корисності проекту, здійснено групування ризиків ІТ-проекту та запропоновано відповідні стратегії управління даними групами, узагальнено складові інтегрованої системи управління ризик-апетитом на рівні проекту, узагальнено етапи програми управління ризиками ІТ-проектів на підприємстві та запропоновано схему їх реалізації.

Дисертаційна робота оформлена відповідно до вимог наказу МОН України від 12 січня 2017 р. № 40 «Про затвердження вимог до оформлення дисертації».

Оприлюднення результатів дисертаційної роботи

Наукові результати дисертації висвітлені у 14 наукових публікаціях здобувача, серед яких: 6 статті у наукових виданнях, включених на дату опублікування до переліку наукових фахових видань України; 1 стаття у періодичних наукових виданнях, проіндексованих у базах даних Scopus, віднесених до першого — третього квартилів (Q1—Q3) відповідно до класифікації SCImago Journal and Country Rank або Journal Citation Reports; 1 колективна монографія.

Також результати дисертації були апробовані на 6 наукових фахових конференціях.

Публікації здобувача мають належний науковий рівень, мета статей відображає результати дисертаційної роботи, стиль викладення відзначається логічністю та послідовністю у формулюванні їх змісту. В наукових публікаціях дотриманий принцип академічної доброчесності.

Отже, наукові результати, описані в дисертаційній роботі повністю висвітлені у наукових публікаціях здобувача.

Недоліки та зауваження до дисертаційної роботи

Оцінюючи позитивно результати дисертаційної роботи, хочу зупинитися на окремих дискусійних положеннях дисертації та висловити такі зауваження:

1. При дослідженні підходів до встановлення ризик-апетиту при

реалізації ІТ-проєкту автор зазначає, що «ризик-апетит організації тісно пов'язаний з розробленням стратегії і зі стратегічними цілями» (с. 130), тому логічно допустимим є чітке формулювання стратегій з урахуванням встановлених рівнів ризик апетитів. Типізацію стратегій автор подає на с. 130, представляючи їх дещо узагальнено на основі різних критеріїв їх ідентифікації. Так, автор виокремлює консервативну, помірну (змішану) та агресивну стратегії. По-перше, поняття змішаності означає синтез елементів, притаманних щонайменше двом попереднім стратегіям, а з дисертації не зовсім зрозуміло які елементи змішуються. По-друге, в подальшому при дослідженні (с. 142, табл.2.20) автор виокремлює чотири рівні ризик-апетитів та ідентифікує іншу градацію стратегій ризик-апетитів (с. 143): агресивну, помірно агресивну, раціональну, помірно консервативну та консервативну стратегії відповідно до виокремлених однойменних рівнів ризик –апетитів.

2. Потребують додаткового пояснення окремі положення дисертації. Так, в табл. 2.17 при оцінюванні фінансових результатів кожної ситуації та прийнятого рішення автор спирається на суб'єктивну думку експертів, однак для кожного із проєктів ці результати є об'єктивними економічними вимірними результатами, які залежать як від кількості залучених працівників, так і часу затримки в реалізації проєкту. А поняття «суттєвого перевищення часу» та «збільшення кількості працівників» для конкретно обраного автором сервісного ІТ-проєкту (с.138) виглядає занадто абстрагованим.

3. В роботі широко застосовується метод експертного оцінювання ризиків ІТ-проєкту (с. 138, с. 154, с. 181, 184,), однак автор недостатньо уваги приділяє опису репрезентативності вибірки експертів.

4. У запропонованій автором матриці ризиків досліджуваного ІТ-проєкту (с. 161) доцільно було б дати опис проєкту, що посилює б розуміння розподілу ризиків такого проєкту за критеріями ймовірності виникнення та розміру збитку від виникнення ризику.

5. Окремі трактування автора є дещо неоднозначними. Так на с.130 автор стверджує, що «чим більший ризик, який компанія може на себе взяти у своїй діяльності, тим більшою буде й винагорода». Інші положення дисертації потребують більшої відповідності між постановкою завдання та отриманим результатом. Так, в п. 3.2 автор розкриває складові інтегрованої системи управління ризиками ІТ-проєкту з урахуванням ризик-апетиту, а саме: постановку цілей проєкту, схильності до ризику, комунікацію рівня схильності до ризику в команді і узгодження його із зацікавленими сторонами, впровадження ризик-апетиту в загальні процеси управління проєктом, моніторинг ризик-апетиту в процесі виконання проєкту. Однак даний опис складових носить здебільшого постановочний характер і для цілей практичного використання потребує більшої деталізації методик управління кожною із складових.

Вважаю, що висловлені зауваження не є визначальними і не зменшують загальну наукову новизну та практичну значимість результатів та не впливають на позитивну оцінку дисертаційної роботи.

Висновок про дисертаційну роботу

Вважаю, що дисертаційна робота здобувача ступеня доктора філософії Макарчука Івана Віталійовича на тему «Управління ризиками ІТ-проектів на підприємстві» виконана на високому рівні, не порушує принципи академічної сумлінності та є завершеним науковим дослідженням, сукупність теоретичних та практичних результатів якого вирішує наукове завдання, яке має особливе значення у галузі менеджменту. Дисертаційна робота щодо своєї актуальності, практичної цінності та наукової новизни повністю відповідає вимогам чинного законодавства України, що передбачені п. 6-9 «Порядку присудження ступеня доктора філософії та скасування вирішення разової спеціалізованої вченої ради закладу вищої освіти, наукової установи про присудження ступеня доктора філософії», затвердженого Постановою Кабінету Міністрів України № 44 від 12 січня 2022 р.

Здобувач Макарчук Іван Віталійович заслуговує на присудження ступеня доктора філософії в галузі знань 07 «Управління та адміністрування» за спеціальністю 073 «Менеджмент».

Офіційний опонент

Доктор економічних наук, професор
кафедри економіки і підприємництва
Національного технічного
університету України «Київський
політехнічний інститут імені Ігоря
Сікорського» Міністерства освіти і
науки України

Валентина МАРЧЕНКО

Учений секретар
КПІ ім. Ігоря Сікорського

Валерія ХОЛЯВКО

«05» лютого 2024 року